

Araştırma Makalesi

Doi: [10.5281/zenodo.8070084](https://doi.org/10.5281/zenodo.8070084)

JAPONYA İLE GÜNEY KORE’NİN KÜRESEL ANLAMDA EKONOMİK GELİŞİMİ¹

1. Elif Ötgen²

ORCID No 0000-0002-8323-6857

2. Ünal Halit Özden³

ORCID No 0000-0003-0924-4848

Başvuru Tarihi: 15.05.2023

Kabul Tarihi: 29.05.2023

Yayın Tarihi: 23.06.2023

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Japonya ve Güney Kore’nin bilgi toplumuna geçiş süreçlerini inceleyerek kalkınmalarına çeşitli değişkenlerle açıklık getirmektir. Günümüzde Japonya ile Güney Kore teknoloji ve gelişme açısından dünyanın en önde gelen ülkelerinden biridir. Japonya ve Güney Kore’yi bugünlere getiren süreç, genel olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası iktisat literatüründen sonra başlamıştır. İkisi de yıllar içerisinde yaşadıkları her olumsuzluğu fırsata çevirmeyi başarmış ülkeler arasında yer almaktadır. Ekonomik olarak gelişmiş olan her iki ülke de stratejik alanlarında uyguladığı teşvikleri, Ar-Ge ve inovasyon politikalarıyla destekleyerek toplum ve küreselleşmenin bir bütün olarak büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır. Yine de Japonya ile Güney Kore’nin büyümesinin daha iyi açıklayabilmek adına sanayileşmiş ekonomilerinin gelişme süreci ancak daha bütüncül ve tarihsel bir bakış açısıyla anlaşılabilir kılınmıştır. Japonya’nın Güney Kore ile uzun süredir devam eden ekonomik bağların derinliği ve karmaşıklığı da bölgedeki bölgeselleşme kaymalarını pekiştiren faktörler arasındadır. Karşılıklı ticaret rakamlarına bakıldığında Güney Kore, Japonya’nın üçüncü en önemli ticaret ortağıdır. Genel olarak Japon ekonomisinde Batı ekonomilerinin piyasa yapısını görmek mümkün değildir, çünkü batı pazarına bireysel ve bireysel özgürlük hâkimken, Japon pazarına bireyler, gruplar ve kurumlar hâkimdir. Bu anlamda Japon ekonomisi kapitalist bir konumdadır.

Anahtar Kelimeler: Ar-Ge, Ekonomi, Güney Kore, Japonya, Teknoloji.

THE GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT OF JAPAN AND SOUTH KOREA

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the transition processes of Japan and South Korea to the information society and to clarify various variables in the function of their development. Today, Japan and South Korea are among the world leaders in terms of technology and development. Although the process that produced them today generally emanated from post-WWII economic literature, both are among the countries that have managed to turn whatever negativity they have experienced over the years into opportunity. Both economically developed countries supported the incentives they set in their strategic areas with R&D and innovation policies, showing that society and globalization have an overall positive impact on growth. However, in order to better explain the growth of Japan and South Korea, the development process of their industrialized economies has only been explained from a more holistic and historical perspective. The depth and complexity of longstanding economic ties with South Korea are also among the factors driving regionalization shifts in the region. Looking at bilateral trade figures, South Korea is Japan's third most important trading partner. In general, it is not possible to see the market structure of western economies in the Japanese economy as the western market is dominated by individual and individual freedom, while the Japanese market is dominated by individuals, groups and institutions. In this sense, the Japanese economy is in a capitalist position.

Keywords: R&D, Economy, South Korea, Japan, Technology.

¹ Bu makale yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Elif Ötgen, İstanbul Ticaret Üniversitesi, elifotgen@outlook.com

³ Prof. Dr., Ünal Halit Özden, İstanbul Ticaret Üniversitesi, uozen@ticaret.edu.tr

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın ilk bölümünde Japonya'nın tarihsel izdüşümü takip edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Japonya, kültürüne sempati duyulan ve teknolojik mükemmelliği ile hayranlık uyandıran bir ülkedir. Çoğu zaman olduğu gibi, Japonya'nın gelişimini sadece birkaç faktöre bağlamak doğru değildir. Söz konusu deneyim, uzun süredir dışa dönük, meraklı ve şüpheci bir toplumun kültürel motifleriyle süslenmiştir. Japonya'nın kalkınma deneyimini yorumlayabilmek için 17. yüzyıla kadar ki süre zarfının da incelenmesi gerekmektedir. Asya'nın Batı tarafından sömürgeleştirilmesi ve Japonya'nın diğer Asya uluslarının aksine sömürgeleştirmeye karşı sert önlemleri, ardından gelen Meiji Reformları ve 20. yüzyılda bir endüstriyel güç olarak yükselişi önemli bir değişimin eseridir. Meiji düzenlemesi kapsamındaki ilk geliştirme deneyimi belgelenmiştir. Japon sanayi politikası 1970'lerin başından itibaren ortadan kalkmıştır. Aynı dönem aynı zamanda finansal sektör liberalizasyonu ve ticari serbestleşmenin olgunlaştığı da görülmektedir. Japonya'daki İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar olan süreç, disiplinler arası bir bakış açısına sahip ve diğer alanlardaki gelişmeleri de dikkate alan bir politika analizi olarak da görülebilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya'nın hızlı ekonomik kalkınması, kamu kurumları tarafından yürütülen sanayi politikası sayesinde sağlanmıştır. Japonya, çoğu neoklasik teorinin iddia ettiği aksine, başarılı bir gelişmeye yol açtığını bize göstermiştir. Japonya'nın aslında serbest uluslararası ticarete karşı olmadığı, sadece belirli durumlarda kısıtlamaları savunduğu dikkate alınmıştır. İkinci bölümdeyse Güney Kore'nin ekonomik yapısının teknolojik ve Ar-Ge'ler ile desteklenerek nasıl büyüdüğü incelenmiştir. Bir zamanlar kaynak açısından fakir, dış yardıma bağımlı ve borçlu olan Güney Kore, 1960'ların başından beri uygulanan politikalar nedeniyle hızla sanayileşti ve Kore Savaşı'ndan kısa bir süre sonra kayda değer bir ekonomik blok haline gelmiştir. Savaşın sona ermesi ithal ikameci bir politika benimseyen ve 1960'lı yıllardan itibaren uygulamaya koyan Güney Kore, kendine özgü geleneklerini ve idari yapısını ihracata yönelik bir kalkınma stratejisi modeli olarak konumlandırmış ve teknolojik gelişme yoluyla hızlı bir gelişme kaydetmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren yapılan Ar-Ge yatırımları bir yenilik dönemine girmiş ve başarılı ekonomik kalkınmayı sürdürülebilir kılmıştır. İhracata yönelik kalkınma stratejisi modelini başarıyla uygulayan ülkeler arasında sürekli olarak ilk sıralarda yer alan Güney Kore'nin bu başarısının nedenleri tespit edilmiş olup, ortaya çıkan sorunlara açıklık getirilmiştir. G-20 ülkeleri arasında kendine yer edinmiş olan Güney Kore'nin ekonomisinde ve kalkınmasında inovasyon büyük rol oynamaktadır. Güney Kore, inovasyonun önemini vurgulayarak gelişimini tamamen yenilik ve değişim süreçleri üzerine kurmuştur.

2. JAPONYA KALKINMA MODELİNİN TARİHSEL İZDÜŞÜMÜ: MEIJI DÖNEMİ

1603'te başlayan Tokugawa rejimi altında iki yüz elli yılı aşkın bir süre boyunca Japonya, merkezi emperyal gücün zayıf olduğu uzak bir feodal sistem ile yaşamıştır. 31 Mart 1854 yılında Amerika Birleşik Devletleri Donanması filosunun baskısı altında Kanagawa Antlaşması imzalamış ve 1858'de Büyük Britanya ve Fransa gibi büyük güçler ile antlaşmaya gidilmiştir. 1854'te ithal mallar üzerindeki vergilerde indirim yapılarak, yüzde 5 gibi çok düşük bir oran dayatılmıştır. 19. yüzyılın sonlarında Batılı güçler Çin, Japonya ve Güney Kore ile "eşitsiz" anlaşmalar yapmak için güç kullanmışlar ve onları bazı limanlarında ticaret yapmaya zorlamışlardır. Özellikle İngiltere, ekonomik olarak geride kalan Asya ülkeleriyle ticarete avantaj elde etmek için "Ricardian" karşılaştırmalı mukayeseli üstünlük avantajını kullanmıştır. Çünkü bu ülkeler temel hammadde ve yarı mamul alıp kendi ülkelerinde işlenmiş mamul sanayi ürünlerini satmaktadırlar. Bu anlaşmalar ayrıca İngiltere'ye Hong Kong'u devralma hakkı da vermiştir. Bu şekilde ticarete açılan limanlara "anlaşma limanı" adı verilmiştir. Bu anlaşmalar batılı tüccarlara ticari avantajlar sağlamıştır (Yülek, 2013). Bunların ışığında Japonya'nın kalkınma deneyimini takdir edebilmek için öncelikle 17. Yüzyıla göz atmak gereklidir. Asya'nın Batı tarafından sömürgeleştirilmesi ve diğer Asya uluslarının aksine Japonya'yı sömürgeleştirmeden korumak için aldığı sert önlemler, ardından gelen Meiji reformları ve 20. yüzyılda bir endüstriyel güç olarak yükselişi bunun sayesinde önemli bir hamledir (Kıncal, 2016). Meiji döneminde ve Meiji döneminden sonra başlatılan girişimlerde Japonya kapalı ekonomisini kısa sürede küresel bütünleşmeye uyarlamış ve ekonomik gelişme sürecini şekillendirmiştir (Aksoy, 2019). Bu arada, 1868'de, o zamana kadar Japon siyasi yaşamına hâkim olan Tokugawa rejimi ve onun altında yatan askeri Shogun ve Samuray sınıfı, "yapamamalarının" olumsuz etkileri nedeniyle kısa bir süre için güçlerinden vazgeçmek zorunda kalarak Amerikan baskısında etkilerini yitirmişlerdir. Meiji döneminden önce gelişen güçlü insan sermayesi,

daha sonra benimsenen Batı eğitimi yerine Japonya'nın benzersiz geleneksel eğitim sistemi tarafından geliştirilmiştir. 1868 yılında başlayan yeni dönemde (Meiji dönemi) Japonya hükümetin yönlendirmesi, desteği ve iş birliği ile hızlı bir sanayileşme gerçekleştirmiştir. Devletin rolüne rağmen sanayileşme özel işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Son 40 yıllık erken dönem Japon gelişiminin batı ekonomisini yakalama ve sosyal dönüşümleri ile gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Meiji döneminde Japon karar vericilerin enerjilerini ve dikkatlerini hızlı sanayileşmeye odakladıkları da kesin bilgiler arasındadır. Bu amaç altında bu politikanın Japonya'nın Meiji dönemindeki kalkınma politikasını temsil ettiğini göstermektedir (Yülek, 2013).

Meiji döneminin bir diğer özelliği de yeni bir yönetici sınıf sayesinde ortaya çıkmış olmasıdır. Reformlar, Hambatsu adı verilen bu yönetici sınıfın önderliğinde gerçekleşmiştir. Bir hizip halinde örgütlenen reformistlerin öncülüğünde, bir yanda toplumsal sınıfları düzenlemeye yönelik ulusal önlemler, diğer yanda ekonomik kalkınma ve dönüşüm hızla hayata geçirilmiştir. Meiji döneminde uygulanan kalkınma ve dönüşüm politikaları, doğrudan sanayileşme dışında birçok alana yayılmıştır. Ulaşım ve iletişim, özellikle limanlar ve demiryolları yatırımı, birleşik para birimleri ve bankacılık sisteminin oluşturulması, yeni okulların inşası, yurtdışına eğitim adına öğrenciler gönderilmesi, yabancı eğitimcilerin Japonya'ya yerleştirilmesi gibi yatırımlar bu dönemde kamu politikasında önemli bir yer tutmuştur. Japonya'nın sanayi politikasının temeli olduğu söylenebilecek "sektör seçimi" stratejisinin kökeni Meiji dönemini kapsamaktadır. Zorunlu tarifelerin yeniden getirilmesinden sonra Japonya'nın dış ticaret dengesi hızla bozulmuştur. Döviz elde etmek için ithal malları takas etmek ve döviz ihraç etmek gerekli hale gelmiştir. Japonya'nın sanayileşme sürecinin öncüsü sayılan tekstil sektörünün politikası buna iyi bir örnektir. 1880'li yıllara gelindiğinde, Japonya'nın toplam ithalatının üçte birini oluşturan pamuk ipliği ithalatı, Japonya'nın dış ticaret açığının en önemli belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. Meiji hükümeti ilk yıllarında bu sektöre fazla önem vermese de 1870'lerin başından itibaren öncelik haline getirdiği görülmektedir. Bunun en büyük göstergesi, devletlerin mevcut özel iplik fabrikalarını satın alır almaz sektöre öncelik vermesi, ardından devletler tarafından çeşitli başka tesislerin kurulması ve İngiltere'den iplik makinelerinin ithal edilmesiydi. Sonralarda ise Japon hükümeti, iplik makinelerini ithal etmeye ve bunları özel şirketlere satmıştır. Sonuç olarak, Japon tekstil endüstrisi hızla gelişmiştir. Yukarıda belirtilen kamu kurumlarının yanı sıra Osaka Spinning Mill ve kurdukları Japan Spinning Association gibi özel şirketler de önemli rol oynamıştır. Buna karşılık, halka açık olarak oluşturulmuş iki bin iş kapasiteli doğrudan desteklenen bir tesis, ölçek sorunları nedeniyle başarı yakalayamamıştır.

Japon endüstrisinin öncüsü sayılan tekstil sektörünün gelişmesinde genel kamuoyunun öncü ve doğrudan bir rol oynadığı açıktır. Kamu yatırımı vb. programın olumlu dışsallıkları çok önemli bir rol oynamıştır. Kamu politikaları ve yatırımlar özel tekstil firmalarının ve gerekli insan kaynağının oluşmasında etkili olmuştur. Sonuç olarak, Meiji döneminde devlet, önce doğrudan yatırım ve havaleler yoluyla ve daha sonra iş gruplarıyla iş birliği yoluyla politikalar oluşturarak, sanayileşme ve kârlılık gibi orijinal hedeflerine ulaşabilmiştir. Buna dayanarak, 1911'den sonra Japonya'nın endüstriyel gelişimi hızlanmıştır. Aynı zamanda ağır ve kimya sanayileri de genişlemiş ve gelişmiştir. Ek olarak, Japonya bu dönemde ordusunu ve donanmasını güçlendirerek önemli askeri reformlar gerçekleştirmiştir. 1905'te Tsushima Muharebesi'nde Rus donanmasını yenen Japonya, dünyadaki gelişmiş ülkeler arasında yüksek bir itibar kazanmıştır (Yülek, 2013). Japonya Meiji Restorasyonundan sonra bağımsızlığını sürdürmek ve Çin ile Hindistan'la aynı kaderi yaşamamak için kapılarını dünyaya açmış ve modernleşme hareketiyle Batı egemenliğinden kurtulmaya çalışmıştır (Söylemez ve Alpar, 2022). Japonya hem yurt içinde hem de yurt dışında ekonomik kalkınma üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Japonya gelişmede 100 yıl geride olmasına rağmen diğer ülkelerden farklı bir yol izleyerek dikkat çeken bir ülke konumuna gelmiştir. Diğer bir deyişle, Avrupa ülkelerinin gelişmeye başladığı yüzyılda manevi sermaye bolken, maddi sermaye eksikliği Japonya'nın gelişimini bir asır geciktirmiştir fakat sonrasında ise hiç beklenmedik bir şekilde hedeflerini gerçekleştirmesine neden olmuştur (Özdemir, 2014). İkinci Dünya Savaşı öncesinde Çin, Kore ve Filipinler'in büyük bölümünü elinde tutan ve İkinci Dünya Savaşı'nda ABD'ye ağır kayıplar veren Japonya İmparatorluğu, Meiji döneminde askeri stokunu yatırımları sayesinde artırmıştır. Sonuç olarak, Japonya Meiji döneminin sonlarına doğru eğitim politikası, hukuk ve ekonomi açısından modernleşmiş, 1917 yılından itibaren klasik iktisat tanımını gereği sanayileşmiş bir

ülke olmuştur. Bu, Batı dışında ekonomi literatüründe görülen ilk başarılı sanayileşmedir (Kıncal, 2016).

3. AMERİKAN İSTİLASININ GÖLGESİNDE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI: JAPONYA

Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya arasındaki gerilimler, İkinci Dünya Savaşı'ndan çok daha önce başlamıştır. Amerikan yetkilileri Japonya'nın davranışlarından endişe duyuyorlardı ve Amerikan gazeteleri Japonlar hakkında ırkçı yorumlarda bulunmaktaydı. Japon gazeteleri, Japon Donanması tarafından San Francisco'nun abluka altına alınmasını önermişti. Japonlar, medeniyeti "barbar" Amerikalılardan sürpriz bir saldırı ile kurtarmaları gerektiğine inanıyorlardı. Bu gergin Soğuk Savaş ortamı, Pearl Harbor saldırısıyla iyice kızışmaya başlamıştı. Hammadde ve doğal kaynaklar bakımından oldukça kıt olan Japonya, bu ihtiyaçlarını kolonilerinden karşılamaktaydı. Kore, Filipinler, Borneo, Çin'in çoğu ve Pasifik'teki irili ufaklı birçok ada Japonya İmparatorluğu'nun eline geçmişti. Japonya, kolonilerini "toplumsal refah şemsiyesi" adı verilen bir organizasyona entegre etmişti. Tabii ki, Japonya'nın kolonyal refahla hiçbir ilgisi yoktu. Bu örgütün temel amacı, Japon hammadde ihtiyaçlarının kolonilerden Japon sanayicilerine kaydırılmasıydı. 1945'te Japon İmparatorluğu yenildi ve Amerikan güçleri tarafından işgal edildi. Japon endüstrisi, Japon hükümetinin ve ABD ordusunun gazabı altındaydı. Japon askeri hükümeti, sivil pazara hizmet etmek için kurulmuş çeşitli şirketlerden oluşuyordu. Mühimmat üretmek için birçok fabrika makinesini ve çelik parçasını söktürdü. Birçok endüstriyel tesis, Amerikan topçu ateşi tarafından kullanılamaz hale getirildi. Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarından dolayı milyonlarca insan ve büyük miktarda fiziksel sermaye kaybedildi. Savaşın yenilgisi ve çöküşüyle birlikte Japon ekonomisi birçok sorunla uğraşmak zorunda kaldı. Bu sorunların en zoru işsizlikti. Aşırı kalabalık Japon ordusu terhis edilirken, 7,6 milyon eski asker ve 4 milyon askeri üretim birdenbire işsizler ordusuna katıldı. Ayrıca Japon kolonilerinde yaşayan 1,5 milyon insan Japonya'ya sürüldü. Toplam 13,1 milyon kişi işini kaybetti. Japon ekonomisi sanayisini kaybetti ve ciddi gıda kıtlığıyla karşı karşıya kaldı, bu yüzden tarım ekonomisine geri dönmek zorunda kaldı. Japon ekonomisi için ana yakıt kaynağı kayıp kolonilerin kömür madenleri olduğundan, enflasyon çok yüksekti ve enerji kıttı. Toplam 2,8 milyon insan öldü, maddi kayıplar milli gelirin %25'ine ulaştı ve sanayi üretimi savaş öncesi sanayi üretiminin %10'una düştü (Kıncal, 2016).

Japonya'da işgal güçleri birçok reform başlattı. 1947'de Tekel Karşıtı Kanun çıkarıldığında, hükümet sübvansiyonlar sağladı ve o zamana kadar düşük vergileri ve düşük güvenilirliği olan Zaibatsu dolaşımına girmeye başladı. Toprak reformu yapılmaya başlanmıştı. Zengin toprak sahiplerinden toprak alınıp çiftçilere satıldı. Bu, çiftçileri toprak sahibine dönüştürmek açısından kulağa iyi gelse de arazi parçalanması verimliliği düşürüyordu. ABD hükümetinin ana hedefi Japonya'nın askerden arındırılmasıydı ve Zaibatsu'yu tasfiye etmenin temel amacı Japonya'nın askeri gücünün psikolojik ve kurumsal olarak yok edilmesiydi. ABD'li General Douglas MacArthur'un 1947'de çıkardığı Anayasa, bugün Japonya'da hâlâ geçerliliğini koruyor. 9. Madde, Japonya'nın askeri güce sahip olmasını yasaklıyor. Bugün bile Japon Ordusu olarak tanıdığımız örgütün resmi adı aslında Japon Öz Savunma Kuvvetleri'dir. Amerika Birleşik Devletleri daha sonra Sovyet tehdidine karşı Japonya'nın yanında yer aldı. Onu yanında tutmak isteyerek, bu askerden arındırma politikasını genişletmek zorunda kaldı. 1952'de resmen bağımsızlığını kazanan Japonya'da Amerika'nın askeri etkisi hâlâ çok güçlü bir şekilde etkisini sürdürmektedir (Kıncal, 2016).

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME VE DEĞİŞEN YAPI ÇERÇEVESİNDE JAPONYA EKONOMİSİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japon ekonomisi çok zor bir duruma düşmüştür. Savaş, özel hane halklarının %20'sinden fazlasını ve ülkenin üretken sermayesinin üçte birini yok ederek, ulusun servetinin çoğunu yok etmiş ve 1948'de kişi başına düşen gayri safi milli hasılayı yalnızca 380 \$'e düşürmüştür. Bu arada, 1945'ten beri Amerikan işgal güçleri ülkeyi silahsızlandırarak hem yeniden yapılandırmaya hem de demokratikleştirmeye çalışmıştır. Ancak Japon militarizminin yeniden canlanması korkusu, Japon ekonomisinin çok güçlü olmasını engellemiştir. ABD tarafından uygulanan Japon politikası, Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Çin'de Komünist Partinin yükselişiyle değişmiştir. Japonya'nın ekonomik gelişimi, Doğu Asya'da siyasi ve ekonomik istikrarı sağlamak, Çin komünizmini istikrara kavuşturmak ve Kore'de konuşlanmış ordu için lojistik tedarik sağlamak için desteklenmiştir.

Amerikan işgali 1952 Barış Antlaşması ile sona erdi ve Japonya ekonomik-siyasi olarak bağımsız hale gelmiştir (Derya, 2015). Japonya, 20. yüzyılın başlarından beri ekonomik ve politik bir güç merkezi olarak parlayan bir yıldız olmuştur. 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nı kazandıktan sonra Japonya bir dünya gücü haline gelmiştir. Sonralarda Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi ve üçüncü en büyük ihracat kapasitesi ile Japonya, dünyanın en gelişmiş sekiz ülkesinden biridir (Öz ve Vural, 2005). Japonya, Asya ülkeleriyle uluslararası ilişkilerini normalleştirmeye devam etmiştir. San Francisco Barış Antlaşması'nın Japonya'ya dayattığı savaş düzeni, Asya ülkeleri ile ilişkilerin kurulmasında büyük önem taşıyordu. Tokyo, mal ve hizmet şeklinde mümkün olduğunca az tazminat ödeyerek durumu kurtarmaya çalıştı. Tokyo mümkün olduğu kadar az tazminat sağlayacak, ona mal ve hizmet şeklinde ödeme yaparak durumu kurtarmaya çalıştı. Tazminatlar ve diğer yardımlar, Japonya'nın Asya'ya yeniden girme stratejisinin belkemiğini oluşturdu. Zorunlu ödemelerden yararlanmak için Japonlar, tazminatı genel ekonomik paketin bir parçası olarak gördüler, bu sübvansiyonları Japon mühendisler ve teknisyenler tarafından gerçekleştirilen belirli projelere bağladılar ve bölgedeki proje sayısını artırdılar. Japonya'nın savaş sonrası dış politikası yalnızca stratejik değil, aynı zamanda taktiksel değişikliklere de uğradı (Kösebalaban, 1998). Japon şirketlerinin yönetimi denilince akla ilk gelen ömür boyu istihdam sistemidir. Bu uygulama özellikle kamu sektöründe ve büyük özel şirketlerde yaygındır. Ömür boyu istihdam politikasının en önemli etkilerinden biri firmaların büyüme beklentilerindeki farklılıktır. Bu nedenle, Japon şirketleri iş potansiyellerini genişletmenin yollarını bulmak ve bağımlı çalışanları emeklilik yoluyla desteklemek için terfi seviyeleri oluşturmak zorunda kalmışlardır. Japon şirketlerinin uzun vadeli büyüme stratejileri araması doğaldır. Çünkü kısa vadeli kâr hedefleri peşinde koşmak, zor zamanlarda kolayca işten çıkarmalara yol açmamaktadır (Sığı, 2006).

Japonya, dünya topluluğundaki konumunu sürdürmek ve denizaşırı pazarlarını korumak için liberalleşmeye zorlanmıştır. Bu nedenle Japonya, birçok önemli üyenin desteğiyle 1955 yılında GATT'a resmen katılmıştır. Japonya, ticaret kısıtlamalarının kaldırılması ve ihracatı teşvik önlemlerinin aşamalı olarak kaldırılmasının ardından 1960'larda GATT'ın tam üyesi olmuştur. Japonya ayrıca IMF ve OECD üyesi de olmuştur. Bu kuruluşların üyesi olmasına rağmen, ticaret politikasının serbestleştirilmesi gerektiği için yurtdışındaki tavizleri ihracata yönelik olmuştur (Derya, 2015). Japonya'nın 1950'ler ve 1960'lardaki gelişimi yüksek büyüme oranlarına ulaştı ve ekonomi emek yoğun sektörlerden sermaye yoğun ağır sanayiye kaymıştır. Dünya Savaşı, Japon ekonomisine ciddi şekilde zarar vermiş ve bağımsızlık döneminde zayıf bir konuma gelmesine neden olmuştur.

Yirmi yıl sonra Japonya, ileri teknolojiye sahip "son derece sanayileşmiş" bir ülke haline gelmiştir. Savaş sonrası yeniden yapılanma nedeniyle hızlı büyüme rakamlarla açıkça görülebilir hale geldi. 1955 ile 1971 arasında Japonya'nın gayri safi yurtiçi hasılası %10'dan fazla artarak komünist olmayan ülkeler arasında ikinci sırada yer aldı. Ülkenin ihracatı on kat artarken, ortalama ücretler 3,5 kat arttı. Ham çelik üretimi 9,5 milyon tondan 117 milyon tona yükseldi ve ilk 20 yüksek fırından 13'ü Japon oldu. Bu dönemde Japonya'nın dış ticaret politikası iki temel noktaya odaklanmıştır. Birincisi, sübvansiyonlar yoluyla ihracatın teşvik edilmesidir. Burada krediler verildi, vergi indirimleri yapıldı, yurtdışında üretilmesi muhtemel tüketim mallarına ithalat kısıtlamaları getirildi. Japonya'nın dış ticaret politikasındaki bir diğer önemli adım, Avrupa ve Amerika modellerine dayalı modern bir sanayi sisteminin geliştirilmesiydi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Japonya'ya zorunlu olmayan malların ithalatı yerleşik bir kota sistemiyle ciddi şekilde kısıtlandı ve Japon şirketlerinin rekabet yaratan yabancı şirketlere yatırım yapmasına izin verilmedi. Bu arada hükümet, ihracatı artırmak için ihracat sigortası adı verilen bir program uygulamaya koydu. Vergi muafiyetleri ve uluslararası bir pazarlama sistemi gibi önlemlerden oluşuyordu. Japon ürünlerini yurtdışında da aktif olarak tanıtılmıştır. Genç Japon şirketlerini korumak için onları sübvansiyonla destekledi, vergi muafiyetleri sağlamış ve uygun koşullarda borçlanmışlardır. Bu araçların çoğu ünlü "Ticaret ve Sanayi Bakanlığı" tarafından koordine edilmiştir. Japonya korumacı ticaret politikalarını benimsedikçe, yurt dışından düşük faiz oranlarına baskı yapmaya başlamıştır (Derya, 2015). Ayrıca bu dönemde zaibatsu adı verilen büyük şirketler tasfiye edilmiş, anti tröst yasaları çıkarılmış ve özel sektörde rekabet teşvik edilmiştir. Makro istikrarı sağlamaya yönelik tedbirler alınmış, bu çerçevede dengeli bütçeler ve piyasaya uyumlu mali yapılar getirilmiş, fiyat kontrolleri gevşetilmiş ve piyasalar oluşturulmuştur. Ekonomiyi yeniden canlandırmak için çaba sarf edilmiştir. 1960-1973 yılları arasındaki dönem Japonya'nın sanayileşme döneminin zirvesi olarak kabul edilir ve 1960-1970 yılları arasındaki reel büyüme hızı %11,6 olmuş ve ekonomik yapı tarımdan

sanayiye, sınaı yapı ise hafif endüstrilerden çelik, petrokimya ve otomobil gibi ağır sanayilere kaymıştır. Ticaretin ve dövizin serbestleştirilmesine yönelik adımlar atılırken, OECD gibi uluslararası ekonomik kuruluşlara erişim imkânı sağlanmıştır. Bu dönemdeki sanayi politikası stratejik bir içeriğe sahiptir. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, birkaç kilit endüstriyi desteklemek için ticari korumalar, vergi teşvikleri ve çeşitli sübvansiyonlar getirmiştir.

Aşırı rekabetin Japon endüstrisinin uluslararası rekabet gücünü azaltacağı varsayımından hareketle, şirketlere adil rekabet sunmuş ve birleşmeleri teşvik etmiştir. Genel olarak, Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı düzenleyici gücünün bu dönemde arttığı gözlemlenebilir. Stratejik sanayi politikalarının uygulandığı bu dönemde hangi sektörlerin seçileceği sanayi politikasının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Japonya bu noktada önemli bir üretkenlik artışı yaşamaya başlamıştır. 1970'lerden sonraki on yıl, büyük ölçüde Japon petrol krizinin sorunlarıyla uğraşmakla geçmiştir. Ödenmemiş devlet borcu nedeniyle makro eğilimli mali yardımlar terk edilerek mikro temelli sınaı ayarlanma endüstriyel uyum politikası benimsenmiştir. Bu süre zarfında, stratejik araçlar daha az önemli hale gelmiştir. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı serbest ticareti teşvik eder ve düzeltici politikaları vurgulamıştır. Tarifeler sürekli düşürülmüştür. Sanayi politikasının ana hedefleri, yapısal değişimden etkilenen endüstrilerin uyum sağlamasına yardımcı olmak, dış ticaretin ihtiyaçlarını karşılamak ve özel sektör araştırma ve geliştirmesini teşvik etmektir. Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın bu dönemdeki sanayi politikası dört ayrı alandan oluşmaktaydı. Önce, planlı dönemde geliştirilecek sanayi sektörlerini seçmiştir. Bu süre zarfında vergi indirimleri, düşük faizli krediler ve dış rekabete karşı tarife engelleri dahil olmak üzere birçok önlem ve teşvik uygulanmıştır. İkincisi, Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı konsolidasyon yoluyla belirli endüstrilerin modernleşmesini ve rasyonalizasyonunu teşvik etmiştir. Üçüncüsü, çelik, çimento ve elektronik endüstrilerini desteklemeyi amaçlamış, nihayetinde, firmaları aşırı kapasiteden ve firmalar arasındaki aşırı rekabetten kaçınmaya teşvik etmiştir. Bu temel politika çerçevesinde Japonya, 1950 yılından itibaren ağır, kimya ve elektrik sanayilerinde yüksek büyüme oranları yakalamıştır. Birçok araştırmacı, bu gelişmeyi Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın endüstriyel önlemlerine ve sahadaki yoğun yatırımına bağlamaktadır. 1960'ların sonlarında, gemi yapımı, petrokimya, otomobil ve elektronikte benzeri görülmemiş büyüme oranları elde edilmiştir.

1980'lerden bu yana, sanayi politikasının odak noktası araştırma ve geliştirme, endüstriyel koordinasyon desteği, ticari anlaşmazlıklar ve deregülasyona kaymıştır. Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı 14 yüksek teknoloji endüstrisini hedef aldı ve doğrudan finansman, Ar-Ge hibeleri, ticari koruma ve ithalat kısıtlamaları gibi çeşitli destek hizmetleri sağlamıştır. Bilgisayar ve yarı iletken sektörlerine dayalı teknoloji odaklı sanayi politikaları seçilirken maliyetlerin değil toplumsal faydaların dikkate alındığı belirtilmektedir. Öte yandan, bu dönemde, bazı endüstriler devlet müdahalesini ortadan kaldıran ve bu endüstrilerin gelişmesi için piyasa mekanizmalarını kullanan bir deregülasyon süreci başlatmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Japon ekonomisinde yaşanan sorunlar, sanayi politikasında önceki yıllardan radikal bir uzaklaşmaya yol açmıştır. Belirli sanayi sektörlerine odaklanan dikey politikalar önemini yitirmiş, yatay yaklaşımlar önem kazanmıştır. Büyük şirketler, Japon ekonomisinin ana motorudur ve yüksek teknolojik yetenekleri ve yeni iş modelleri ile yeni atılımlar yapmanın önemi ortaya konmuştur. Bu tür çabalara elverişli bir ortam yaratmak için hızla yeni politikalar benimsenmiştir. Belki daha da önemlisi, Japon hükümetinin ilgilendiği rekabet politikası, Japon endüstrisini uluslararası pazarlarda güçlendirmek için merkezi bir politika haline geldi. Ayrıca, sanayi politikasında belirlenen yeni hedeflere ulaşmak için işgücü piyasasına ilişkin çeşitli önlemler alınmıştır. Bir zamanlar büyük Japon şirketlerinin koruyucusu olan Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, giderek daha fazla değişim ve yeniliğin kolaylaştırıcısı haline gelmiştir. Kısacası, stratejik olarak önemli kabul edilen belirli sektörlerin ve teknolojilerin geliştirilmesine dayalı sanayi politikaları, ekonominin bir bütün olarak iyi performans göstermesine öncelik vermiş ve belirli bir toplumda faaliyet gösteren bireysel firmaların gücünü sınırlamıştır. Japon hükümeti bazı endüstrileri stratejik olarak görmeye devam ediyor, ancak artık onları eskisi gibi desteklemiyor. Bugün Japon politikacılar, özel şirketlerin dünya çapındaki rakiplerini yenme yeteneklerini gösterme zamanının geldiğine inanıyor. Gerçekten de Japon politikacıların benimsediği bu yaklaşım, üstü kapalı olarak sanayi politikasının sınırlarını gösteriyor gibi görünmektedir (Uzun, 2012).

5. JAPON SÖMÜRGESİ ALTINDA GÜNEY KORE: 1910-1945

1890'larda Doğu Asya'da üstünlük için yarışan Çin, Rus ve Japon kuvvetleri Cason bölgesinde birbirleriyle savaştı ve Japonya bu savaşlardan galip çıkmıştır. Bu Japon zaferi, onun için sömürgecilğe giden yolu açmıştır. Nihayetinde, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında entelektüellerin modernleşme çabaları, 1910'da Kore'nin Japonya tarafından ilhak edilmesiyle sona ermiştir (Köroğlu, 2017). Stratejik olarak Asya'da bir yarımada olarak konumlanan Kore, tarih boyunca güçlü komşuları ve denizaşırı güçler tarafından işgal edilmiştir. Önce Moğollar, sonra Çinliler ve ardından Japonlar tarafından sömürgeleştirilen Kore, sömürge yönetimi altında ekonomik, siyasi ve hatta kültürel alanlarda özgürlüğünü kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Japonya'nın sömürgeleştirildiği 1910-1945 yılları arasında "Japonlar sert bir sömürü politikası uygulamış, Kore dilini yasaklamış ve Korelileri isimlerini Japonca yapmaya zorlamıştır. Hatta Korelilerin kültürel faaliyetlerini kontrol ederek, Korelilere geleneksel kültürlerini unutturmaya çalışmışlardır. Yıllardır bu baskı ve fikre karşı mücadele eden Koreliler, sonunda geleneksel kültürlerini yaşatmayı başarmışlardır (Berktas ve Köroğlu, 2022).

1910'da Kore'nin son kralının zorunlu devrimi ve Japonya'nın ilhakı ile Kore bağımsız ve özerk bir ülke olmaktan çıkmak zorunda kalmıştır. Japonlar, Kore'de katı sömürge yönetimi kurmuşlardır. Bu, Korelileri kendi ülkelerinde yabancı olarak yaşamaya ve özgür bir vatan kadar özgürlüklerine de hasret bırakmıştır. Kore halkı bu güçlü baskıya karşılık vermiştir. Halk sokaklara dökülmüş, gerici faaliyetler şiddetle bastırılınca 1 Mart 1919'da Japonlara karşı bağımsızlık hareketi başlatılmıştır. Japonya, Kore'yi kontrol etmek için siyasi ve ekonomik baskı kullanmıştır ancak Japon sömürge döneminde Koreliler bağımsızlıkları için savaşmaya devam etmişlerdir. Yukarıda bahsedildiği gibi ilk bağımsızlık mücadeleleri 1 Mart 1919'da gerçekleşmiştir ve bu Güney Kore tarihinde "1 Mart Bağımsızlık Hareketi" adı altında Korelilerin Japon sömürgeciliğine karşı yaptıkları ilk direniş gösterisidir. Güçlü Japonya bu protestoyu kısa sürede kolayca bastırmış olsa da bu gösteri, bağımsızlık ve milliyetçilik ruhunu güçlendiren Koreliler arasında bağların oluşmasına yol açmıştır. Koreli entelektüeller, Kore halkını bilinçlendirmek ve eğitmek zorunda kalmışlardır. Yazarların halkı bilinçlendirmek için edebiyatı seçmesinin nedeni budur. Eserlerinde hem meşhur Batı'yı hem de edebiyatının özelliklerini ve koloni altındaki durumları tartışmışlardır. Sömürge yıllarında Kore edebiyatının tüm türlerinde olduğu gibi roman türünde de Batılı fikir ve düşüncelerin izleri görülmektedir. Aslında, Batı edebi akımlarının bu fikirleri ele almak için kullanıldığı da görülebilmektedir. Japon baskısı nedeniyle toplumsal gerçeklerin hepsi edebiyatta dolaylı olarak anlatılmak zorunda kalmıştır. O dönemde Japon etkisi altında gerçekleştirilen Gabon Reformu, Kore'deki Konfüçyüsçü toplumun yapısını ve kültürünü büyük ölçüde değiştirmiştir.

Gabon reformu, Kore halkının iradesiyle, bağımsızlık düşüncesi ve yenilikçiliğiyle değil, dış güçlerin etkisiyle yapılan bir reformdur. Ancak birçok alanda yapılan değişiklikler ülke kalkınmasına olumlu etki de olduğu görülmüştür. Önceki dönemde eşitsizlikler, eğitimde, ekonomide, siyasette vb. sosyal statü farklılığı ve Konfüçyüsçülük inancından kaynaklanan kesintiler, alandaki eksiklikler ve birçok sorun kaldırılmıştır. Kore'nin dönüm noktası olarak adlandırılabilir bu reform birçok kaynaktan "Aydınlanma Dönemi" olarak anılsa da Koreli aydınlar bu dönemi Kore kaynaklarında "Geçiş Dönemi" olarak adlandırmayı tercih etmektedirler çünkü bu, Batı'ya karşı yapılan bir reformdur (Köroğlu Türközü, 2017). Güney Kore, Japonya'nın 2. Dünya Savaşı'nda yenilip Kore Yarımadası'ndan ayrılmasına kadar yaklaşık 40 yıl boyunca Japonya'ya ağırlıklı olarak tarım ürünleri ihraç eden bir ülke konumundaydı. Çalışan nüfusun üçte ikisi tarımla uğraşiyor ve beş Koreliden üçü köylerde veya kırsal alanlarda yaşamaktaydı (Atay, 2015).

Japon sömürge döneminde Güney Kore'nin ekonomik kaynakları acımasızca sömürüldü ve hızla artan nüfusu korkunç bir yoksulluğa itildi. Bu dönemde Kore önemli bir sanayiye sahip olamamıştı. Ancak Güney Kore, kuruluşundan bu yana ekonomisini uluslararası pazarda rekabetçi hale getirmek için sistemli ve kararlı çabalar sarf etmiştir. Kore'nin sürdürülebilir kalkınmadaki hızlı başarısını daha iyi anlamak için, Kore ekonomisinin tarihsel gelişimini kalkınma stratejileri açısından incelenmektedir. Birinci dönemin başlangıcı olarak II. Dünya Savaşı ve beraberindeki Japon kolonizasyonunun sona erdiği 1945 yılına dayanmaktadır. Japon işgali sırasında Kore'de küçük sanayi işletmeleri dışında önemli

bir sanayileşme hareketi olmamıştır. 1945'te Japon sömürgeciliğinin kaldırılması ve bağımsızlığının ardından Japonya, ekonomisini istikrara kavuşturmak için çeşitli önlemler almıştır. Ancak 1945'ten 1953'e kadar ülke iç savaş ve bölünmeler yaşamıştır. Güney Kore ekonomik çöküşüyle bu bölünmeden çıkabilmiştir. Doğal kaynakların çoğu kuzeyde kalmış ve altyapı tesisleri büyük ölçüde savaş nedeniyle yok edilmiştir. Tekstil, metal ve kimya sanayileri de bu durumdan etkilenmiştir. Ayrıca eğitilmiş ve vasıflı işçiler, iç savaş sonucunda ağır kayıplara uğramıştır (Hava, 2021). Kore'nin bir Japonya kolonisi olduğu 1910'dan 1945'e kadar olan dönemde, Kore'deki Japon ve Japon göçmenler, Kore'nin ekonomik gelişmesinden çok yararlanmışlardır. Sömürge altındayken Kore yıllık ortalama %4 büyüme gösterdi, ancak Korelilerin ekonomik refahı git gide kötüleşmiştir. Japon sömürge döneminin tüm bu olumsuz yönlerine rağmen Güney Kore'de eğitim, altyapı, idari tecrübe gibi konularda da olumlu etkiler meydana gelmiştir (Çakmak, 2016).

6. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE İLK SICAK ÇATIŞMA: KORE SAVAŞI (1950)

Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya arasında 2. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan antlaşmaya göre Kore; ABD, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak koruması altında bir konuma sahip olmasına karar verilmiştir. Ancak 1945'te Potsdam Konferansı'nda Sovyet Rusya Uzak Doğu'da savaşa girmeye karar verince Kore ülkeleri 38. paralelde askeri operasyonlar için ikiye ayrılmıştır. Ülkelerin kuzeyi Sovyetler Birliği, güneyi ise Amerikan askeri bölgesi olarak belirlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atması ve birliklerini 38. paralel boyunca Kuzey Kore'ye doğru ilerletmesi ve Kore'yi ikiye bölmesi üzerine Sovyetler Birliği hemen harekete geçmeyerek Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Bütün müzakerelere rağmen birleşme sağlanamayınca, Amerika Birleşik Devletleri 10 Mayıs 1948'de Güney Kore'de seçime gitti ve Syngman Rhee'nin başkanlığında Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştur. Konseyler ayrıca seçimler düzenledi ve 9 Eylül 1948'de Kuzey Kore Halk Cumhuriyeti de resmi olarak kuruldu. Kore'de bu gelişme olurken, Çin'de Mao'nun liderliğindeydi ve bunlar çerçevesinde Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Çin'in komünist yönetim altında birleşmesi, Sovyetler Birliği'nin Asya kıtasındaki konumunu güçlendirmiştir. ABD'yi Asya'dan çıkarma zamanının geldiğini düşünen Sovyetler Birliği'nin emriyle Kuzey Kore birlikleri, 25 Haziran 1950 sabahı 38. Paraleli geçerek Güney Kore'ye saldırmıştır. Olayı barışın ihlali olarak nitelendiren BM Güvenlik Konseyi, olaya silahlarla karşılık vermeye karar vermiştir (Bulut, 2018). Savaş Güney Kore'ye çok zarar vermiştir. Yoksulluk ve kıtlık ülkeyi kasıp kavurmuş ve ülkenin parasal-finansal sistemleri durma noktasına gelmiştir. Kore'nin endüstriyel tesislerinin çoğu Kore Savaşı sırasında yıkılmış veya yok edilmiştir. Kuzey Kore işgalinden sonraki ilk üç ayda Seul, Kyunggi ve Kangwon Eyaletindeki sanayi kompleksleri ciddi şekilde hasar görmüştür. Savaşın Kore'nin makro ekonomisi üzerinde de güçlü bir etkisi olmuştur. Askeri harcamaların finansmanı için banka tasarrufları üzerinde çok çalışılmış ve dolaşımdaki para miktarı artırılmıştır. Enflasyon, ulaşım ve lojistikteki zorluklar, üretim hatlarının tahribatı, mal ve hizmet dağılımındaki aksamalar, üretim ve dolaşımdaki mal arzındaki keskin düşüş nedeniyle yükselmiştir. Özellikle gıda ve giyim gibi tüketim mallarının fiyatları hızla artmıştır. Bu yıkım ve enflasyon piyasada yeni bir talep oluşturmuştur. Bu yeni gereksinime göre, şirketler oyununu düzenleyerek kâr amacı gütmüşlerdir. Hükümetin yeniden yapılanma politikasının ve bununla birlikte kalkınma fonlarının amacı, savaştan büyük ölçüde etkilenen endüstriyi eski haline getirmiştir. Savaş sırasında ve sonrasında, "üç beyaza: pamuk, şeker, un" talebindeki keskin artış, chaebollerin⁴ hızlı büyümesinin temelini oluşturmuştur. Kore Savaşı sırasında diğer kollara kıyasla hükümet ordusu harcamaları keskin ve orantısız bir şekilde artmıştır. Hükümet, savaşı ve bunun sonucunda ortaya çıkan rehabilitasyon programlarını finanse etme konusunda endişeliyken, ekonomik büyüme yavaşlamıştır.

Kore Savaşı, Japon yapımı sanayi tesislerinin yıkılmasına, Güney Kore'nin en büyük ihracat ortağı olan Japon pazarının istikrarsızlaşmasına ve Kore Yarımadası'ndaki enerji kaynaklarının ve ağır sanayi tesislerinin kaybına neden olmuştur. Dönemin devlet başkanı serbest piyasa ekonomisine inanıyordu ve hızlı ekonomik kalkınma gündeminde yoktu. Yeni kurulan ulusları kurumsallaştırma ve onları ithal mallarla değiştirme politikası izlemiştir. Bu dönemdeki iki büyük gelişmeden ilki, 1948'den 1950'ye kadar gerçekleştirilen toprak reformları sayesinde aristokrat 'yangban' sınıfının toprak mülkiyetinin

⁴ Ünlü Güney Kore holding sisteminin adıdır.

geleneksel toplumsal yapı içinde yükselmesidir. Bir diğeryse Japon şirketlerinin, ülkenin gelecekteki ekonomik kalkınmasında önemli rol oynayacak girişimci iş adamlarına dağıtılmasıdır. Güney Kore'nin ekonomik gelişimi, 1950'lerde ithal ikameci sanayileşme stratejisiyle başlamıştır. O zamanlar yerli iş adamları, ücretli duvarlarla dışarıdan ağır bir şekilde korunuyordu. Tarifeler, kotalar, ithalat yasakları, döviz kuru politikaları ve diğer hükümet önlemleri hafif sanayiler kurmuş ve onları güçlendirmeye çalışmıştır. 1954-1959 dönemindeki yeniden yapılanma projelerinin %70'inden fazlası, başta ABD olmak üzere dış yardımlarla gerçekleştirilmiştir.

Savaş sonrası dönemin en belirgin özelliği, uzun vadeli ekonomik kalkınma değil, harap olmuş bir ülkeyi yaşanabilir kılma çabalarıdır. Özellikle kırsal kalkınma ve işsizlik önlemleri hükümetin öncelikli politika alanları arasında yer almaktaydı (Atay, 2015). Ulusal düzeyde stratejik planlama yoktu ve ulusal ekonominin ölçeği sermaye birikimi için çok küçük kalmıştır. Bunun yerine, girişimcileri yoğun rant arayışı yoluyla hükümet yetkilileri aramaya yöneltmiştir. Büyük şirketler bu rekabetin galibi olarak ortaya çıkmıştır. Benzer bir eğilim, rakip banka kredi tekliflerinde görülmüş ve chaebol'ler KOBİ'lere tercih edilmiştir. Hem reel hem de finansal ekonomilerdeki bankacılık, imalat, ticaret ve diğer sektörleri içeren bu şirketler, banka kredileri üzerinde tekele sahip olmuşlardır. Devlet kurumları, bankaların en büyük hissedarlarıydı ve borçlularla ilgili kararların alınmasında güçlü bir etkiye sahiptiler. Bu borç seviyesi, küçük işletmelerin bu ucuz kredilerden yararlanmasını imkânsız hale getirmiştir. Bu süre zarfında hükümet, bankaları özelleştirmeye çalışmış ve chaebol'leri hissedar olarak büyümeye teşvik etmiştir (Tezer, 2019).

7. BÜYÜYEN, GELİŞEN GÜNEY KORE EKONOMİSİ

Kore gelişimi, insan kaynağının geliştirilmesi ve eğitimi için gerekli görülen önlemlere odaklanmışlardır. Günümüzde Güney Kore'yi gelişmiş ülkeler düzeyine çıkaran teknoloji, imalat ve hizmet sektörleri istihdam yoğun sektörler olup, alınan hızlı gelişme, artan ticaret hacimleri, vasıflı işgücü gibi önlemlerin sonuçları açıkça Kore'nin avantajlı durumda olduğunu göstermektedir (Kavurmacı, 2021). 1953'ten 1962'ye kadar Kore ekonomisinin yeniden inşasını sağlamak, hızlı kalkınmayı başlatmak ve ekonomik durgunluğu sona erdirmek için çeşitli ekonomi politikaları uygulanmıştır. Bu dönemde siyasi istikrarsızlık ve yükselen enflasyona rağmen ekonomi politikaları uygulanmıştır. 1945'ten 1961'e kadar Syngman Rhee kendisine bir isim yapmıştır. Görev süresi boyunca aşırı milliyetçi politikalar uygulamıştır. Güney Kore, beş yıllık bir kalkınma planı formüle ederek ekonomik kalkınmayı başarmıştır. 1962'de ilk planını uygulamaya koymuştur. İlk başta devlet ve özel sektör birlikte çalıştı, devlet özellikle büyüktü. Özel şirketlere büyük önem verilmekteydi. Başlangıçta dış ticareti bu şekilde yapan büyük firmalarda geliştirilmiştir. 1960 yılında Güney Kore'de ihracata yönelik sanayileşme kararı alındığında, bu uygulamayı yapması gereken firmalar yeni bir strateji geliştirmiş, kurumsallaşma pratiklerini dönemin koşullarına uyarlamışlardır. Ayrıca, yeterli işgücü eğitilmiş, istekli ve çalışabilir durumda ve hızla gelişmekteydi. 1960 yılında devlet, ekonomi politikalarını ve tercihlerini beş temel üzerine oturtmaya başlamıştır.

Bunlar, çalışanların üst düzey eğitimi, istikrarlı ve düzenli makroekonomik politikalar, etkin ve güvenli finansal piyasalar oluşturmaya yönelik sistemler, fiyat oynaklığının en aza indirilmesi, tarım sektörünün geliştirilmesi ve yabancı teknoloji transferidir. İhracat teşviki, finansal piyasa yönetimi, belirlenmiş doğrudan finansman, ayrımcı ve çeşitli teşvik edici teşvik tedbirleri, ekonomi politikalarının başarısı için devlet tarafından belirlenen müdahale tedbirleridir. Buna temel ekonomi politikalarının başarısını, iyi yetişmiş mühendis ve bürokratların seçilmesini ve istihdam edilmesini, bu işgücünün siyasi istismardan korunmasını, milletin ülke içinde yeniden yapılanmasını ve milletin temelleri de dahil edilmiştir (Oğuztürk, 2011). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1967-1971), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hedefleri doğrultusunda adımlar atılmış, mevcut sanayi yapısı pirinç tarlasının ihraç edilebilirliği koşullarında modernize edilmiştir. Hafif sanayi odaklı ve emek yoğun sektör tercih edilmiştir. Gerekli özen gösterilmiş ve gelişim sağlanmıştır. Aynı zamanda, İhracatı Teşvik Kanunu ve Geçici Tedbirler Kanunu gibi ihracata yönelik sektörleri desteklemek için kanun ve yönetmelikler uygulanmıştır. Bu bağlamda, planlamacılar tarafından elektronik, otomobil ve gemi yapımı gibi stratejik sanayi gruplarına yatırımlar, bu tür ürünlerin ithalatının önlenmesi ve yerli sanayinin güçlendirilmesi için yönlendirilmiş, sabit ihracat hedefleri belirlenmiş ve bu hedeflere ulaşamaması durumunda verilen teşvik kredileri geri çekilmiştir. Başarılı ihracatçılara, ihraç edilen mallarda kullanılmak üzere ithal

edilen hammaddelerden vergi indirimi ve tarife indirimleri sağlanmıştır. 1962'den 1971'e kadar, ülkenin yapısını modern imalat ve ihracata dönüştürme çabaları, Kore'nin gelişimindeki en önemli hareketlerdendir. Nitekim 1962 ile 1966 arasında GSMH yıllık %7,9 oranında artmış, 1967 ile 1971 arasında %9,7'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde ihracatın GSYİH içindeki payı ise sırasıyla %4,4 ve %9,5'e ulaşmıştır. İhracata dayalı sanayileşmenin bel kemiği olan imalat sanayinin büyüme hızı da aynı dönemde gerilemiştir. Bu arada, 1962'den 1971'e kadar toptan eşya fiyat endeksindeki ortalama yıllık artış yaklaşık %12 olarak gelişmiştir (Hava, 2021). Güney Kore ekonomisi, General Park'ın iktidara geldiği 1960'ların başından bu yana şaşırtıcı derecede yüksek büyüme oranları yaşamış ve bu rakamlar 1950'ler ve 1960'larda gerçekleşmiştir. Yıllık ekonomik büyüme neredeyse ikiye katlanmıştır. Örneğin, 1960-1970 on yılı için ortalama yıllık ekonomik büyüme oranı %7,45 ve 1970-1980 on yılı için ortalama yıllık ekonomik büyüme oranı %8,58 olarak gerçekleşmiştir (Dolanay ve Oğuztürk, 2018).

Hafif sanayi ürünlerinin üretimi ve ihracatından Güney Kore hükümeti sorumludur. İhracata dayalı büyüme modelini desteklemiştir. Bu stratejinin diğer ayırt edici özellikleri arasında, yerel ve uluslararası sermaye piyasalarına devlet müdahalesi, sanayi ile daha yakın bağlar kurma, ithalatın serbestleştirilmesi ve rekabeti korumak için daha agresif bir döviz kuru bulunmaktadır (Çetin ve Karadaş, 2018). Diğer Asya ülkeleri gibi, 1961 ile 1970 yılları arasında ithal ikameci bir model uygulayan Güney Kore, 1997'de başlayan ekonomik krizden büyük darbe aldı ve ülkenin birçok büyük şirketi iflas etmiştir. Güney Kore ekonomisi 1998'de yaklaşık %7 küçülmüştür. Bu dönemde yurt dışından kaynak sağlayamayan Güney Kore, Uluslararası Para Fonu (IMF) ile 58 milyar dolarlık kredi paketini içeren bir stand-by anlaşması imzalamıştır. Bu dönemde Japonya da Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Teşkilatı (OECD) ve Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılarak serbestleşme politikasına hız vermiştir. Bu dönemde Güney Kore, küresel değer zincirinden daha fazla pay almayı hedefleyen ve yaşadığı krizi küresel lider olma fırsatına dönüştürerek, ithal ikameci modelden ihracata dayalı kalkınma modeline stratejisini odaklanmıştır. Güney Kore'nin ekonomik gelişiminin temel taşlarından biri, hükümetin bu yönde tersine mühendislik kullanarak teknik beceriler kazanmasını ve yeni teknolojiler yaratmasını sağlamak için aldığı önlemlerdi. Ar-Ge yatırımlarının ekonomik büyüme tarafından yönlendirildiği ve bunun tersinin de geçerli olduğu Güney Kore'de iki yönlü bir ilişki gözlemlenmiştir. Ar-Ge yatırımları kamu ve özel sektör olarak ayrıldığında, özel Ar-Ge yatırımlarının kamu Ar-Ge yatırımlarına göre ekonomik büyüme ile daha güçlü bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu, özel Ar-Ge yatırımlarının ekonomik büyüme için kamu Ar-Ge yatırımlarından daha etkili olduğu ve ekonomik büyüme ile birlikte yatırımların artacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca, kamu Ar-Ge yatırımı ile özel Ar-Ge yatırımı arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi kabul edilmiştir (Yegül ve Durgun, 2020). Bugün Güney Kore, ekonomisini emeğe ve eğitime yaptığı yatırımlarla ayakta tutan, bu sayede önemli bir teknolojik gelişme ve önemli bir büyüme sağlayan bir noktaya gelmiştir. Ar-Ge yatırımına ek olarak, doğrudan yabancı yatırıma yönelik uzaktan yaklaşımlar da bu başarıların temelinde önemli bir rol oynamaktadır. Güney Kore, yerel endüstrisini küresel pazarla uyumlu hale getirerek imalat endüstrisinin kompozisyonunu önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu durum, üretim ve ihracat için katma değeri yüksek, yüksek teknolojlili ürünlere hızlı bir geçiş sağlamıştır. Bu çabalara Korece "chae" (zenginlik) ve "bol" (grup veya takım) kelimelerinin birleşimi olan "chaebol" adı verilir. Hyundai ve Samsung, konglomeraların klasik örneklerinden biridir (Erkök, 2021).

Şekil 1, Güney Kore'nin bilim ve teknoloji politikasını göstermektedir. Şekil incelendiğinde, 1960'lardan bu yana uygulanan tüm ekonomi politikalarında Ar-Ge ve teknolojinin ağırlığı vurgulanmaktadır. 1960 yılında yerli Ar-Ge yeteneklerini geliştirmeye başlayan süreç, bugün Güney Kore'yi inovasyon geliştirmenin ön saflarına yerleştirmiştir. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün 2018 yılında yayınladığı Küresel İnovasyon Endeksi'ne göre Güney Kore, 126 ülke arasında 12. sırada yer almaktadır. Güney Kore, GSYİH'nin %4,2'lik payı ile Ar-Ge yatırımında dünyada (İsrail'den sonra) ikinci sırada yer almaktadır (Erkök, 2021).

Şekil 1: Güney Kore'nin Sanayi, Bilim ve Teknoloji Politikaları

	1960-1980	1980-1990	1990-2000	2000 ve sonrası
Bilim ve Teknoloji Politikaları	<ul style="list-style-type: none"> İlk devlet araştırma enstitüsü Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü (KIST) ve Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (MoST)'un kurulması İlk Bilim ve Teknoloji Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girişi (1967) (vergi muafiyetleri) 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal AR-GE Programı (1982) "Daedeok Science Town"un kurulması Özel firmaların AR-GE için teşviki (vergi teşvikleri, finansal teşvikler) 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Bilim Teknoloji Konseyinin kurulması Beş yıllık inovasyon planı (1997) Bilim ve Teknoloji Vizyonu 2025 (1999) Üniversite araştırmaları teşviki 	<ul style="list-style-type: none"> İlk ulusal teknoloji yol haritasının hazırlanması Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması
Sanayii Politikasının Ana Hatları	<ul style="list-style-type: none"> 1960'lar; İthal ikameci sanayilerin gelişimi, ucuz iş gücü avantajı ile tarım tekstil gibi sektörlerin ön planda olması DYY ve teknoloji transferleri 1970'ler; Ağır sanayiye giriş Yerli AR-GE kapasitesinin geliştirilmesinin teşviki 	<ul style="list-style-type: none"> Teknoloji yoğun sektörlere kayma Tek başına teknoloji transferi ve araştırma enstitülerinin yetersiz kalması, firmaların kendi AR-GE yapılarını kurmaları/ gelişmelerinin teşvik edilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Yüksek-teknoloji sektörlerinde gelişme Talebe yönelik teknoloji geliştire sisteminin güçlendirilmesi Asya krizi ve sonrasında şirket yapıları ile ilgili gelen düzenlemeler ve yaşanan değişimler 	<ul style="list-style-type: none"> Var olan ileri teknoloji sektörlerinde ilerlemenin yanı sıra biyoteknoloji ve nanoteknolojiye giriş Geleneksel KOBİ yapılandırılmasında farklı AR-GE temelli KOBİ'lerin yaygınlaşması

Kaynak: Erkök, 2021

Şekil 2, Güney Kore'de 1960'lardan 1990'lara kadar olan teknik kapasite geliştirme modelini özetlemektedir. Şeklin incelenmesi, 1960'lardan bu yana endüstriyel üretilen ürünün başlangıcını, ileri ve temel teknolojinin edinilmesini ve üst düzey ürün teknolojilerine yönelik eğilimi vurgulamaktadır (Erkök, 2021).

Şekil 2: Teknoloji Kapasite Oluşturma Süreci (Erkök, 2021)

Dönem	Gelişme Süreci	Teknoloji Transferi	Üretim ve AR-GE
1960-1970	Amaç: Üretim tabanlı oluşturulması Özellikler: İthal teknolojiye aşırı bağımlılık	Kullanıma hazır Teknoloji: Anahtar teslim fabrikalar, montaj sanayii	Ucuz üretim OEM/ (orijinal donatım üretimi) kullanımı; yerel AR-GE eksik veya yetersiz
1980'lerin Başları	Amaç: Özgüvenin geliştirilmesi Özellikler: İthal ikamesi, üretimde kullanılan parçalar ve ara girdilerin yerel olarak üretimi	Kullanıma hazır olamayan teknoloji: Ara girdi üretiminde kullanılan teknoloji, İşletim teknolojisi	OEM/yerli marka: Yüksek oran Ürün geliştirilmesi
1980'lerin Sonları 1990'lar	Amaç: Yerel pazarın genişletilmesi yoluyla ihracatın artırılması Özellikler: Sınai ürün ihracatının başlaması, ileri ve çekirdek teknolojinin öğrenilmesi	Nano teknoloji Kontrol teknolojisi Proje teknolojisi, Yüksek nitelikli ürün teknolojisi	OEM/yerli marka: Düşük oran Ürün inovasyonu Üretim sürecinin geliştirilmesi

Kaynak: Erkök, 2021

Güney Kore'nin olağanüstü ekonomik gelişiminde, 1980'lerden bu yana hızlı büyüme ve hızlı gelişme olmuştur. Bunun nedeni, ülkenin güçlü bilimsel ve teknolojik yeteneklerinin daha sofistike ve dinamik araştırma ve geliştirme faaliyetleri gerektirmesidir. 1980'lerde hükümet, odak noktasını önemli ölçüde sanayi politikasından teknoloji politikasına kaydırdı. Bu, özellikle özel sektörde Ar-Ge harcamalarını kapsamaktaydı. Bu sayede sektöre muazzam bir büyüme oranı getirmiştir. Özel sektörün toplam Ar-Ge harcamalarındaki payı 1971'de %32'den 1987'de %80'e çıkmıştır. Özel şirketler, ekonomiyi kontrol ettikleri için zaibatsu olarak adlandırılır. Güney Kore ekonomisinde çok önemli bir pay elde ettiler. Özellikle 5 büyük holding, 1990'da Güney Kore Patentlerinin çoğuna sahipti. Ar-Ge'nin verimlilik üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle büyük şirketler bu konuda özel kontroller atama ve bu konuda genişleme eğilimine girmiştir. 2000 yılında, dört büyük şirket olan Samsung, LG, Hyundai ve SK, Ar-Ge'ye toplam 4.731 milyon won harcadı, bu trend 2001'de de devam etti. 2000 yılı devlet tarafından yönetilen laboratuvarlar, araştırma enstitüleri ve üniversiteler sadece %9 büyürken, özel şirketler %20 büyümüştür. Yatırım başlayınca Koreli mühendisleri Amerikan şirketlerine çekmek için büyük çaba sarf etmeye başlanmıştır. Güney Kore hükümeti de buna uygun politikalar izleyerek bu çalışmalara katkı sağlamıştır (Oğuztürk, 2011). 1990'lı yıllardan itibaren (2002 hariç) yükselişini sürdüren Ar-Ge/GSYİH oranı, 2015 yılında %4'e ulaştı. Özel Sektör, Kore'nin Ar-Ge Maliyetinin %75'ini kendisi karşılamaktadır. Ayrıca imalat, sektörde en fazla Ar-Ge harcaması yapılan sektördür. Güney Kore'de özel sektör en çok elektronik bileşenler, iletişim ekipmanları ve otomobillerde Ar-Ge'ye odaklanmıştır (Oğuztürk, Özbay ve Pehlivan, 2017).

8. SONUÇ

Japonya'nın modernleşmesinin ve Batı'yı yakalamasının tarihi Tokugawa dönemine kadar uzanmaktadır. Meiji döneminden hızlı ekonomik büyüme dönemine kadar Japonya "geleneksel" bir sanayi politikası uygulamıştır. Devletin seçtiği sektörleri güçlendirmeyi amaçlayan hedefli ve destekleyici politikalardan oluşmaktaydı. "Gelişmekte olan ülkelerin" piyasaya doğrudan müdahale etmesini sağlayan bu politika, Japonya'nın hızlı gelişmesinde önemli rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tamamen harap olan bir ülke, uyguladığı bilgi ve teknolojiye dayalı politikalarla toplumu hızla toparlamayı, yeniden sanayileşmeyi ve dönüştürmeyi başarmış, bilgide Batı'yı eski günlerde yeniden yakalamıştır. Japonya'nın başarısı ve önemi arasındaki benzerlikler eğitimin sermayeye dayalı içsel büyüme teorisini haklı çıkarmıştır. Bu anlamda Japonya'nın mucizevi gelişiminin temeli, teknolojinin büyük ölçüde geleneksel yapıya entegre edilmesinden kaynaklanmıştır. Japonya, askeri geleneklerine uygun olarak, gelişmesinde aktif rol oynayan tüm maddi ve manevi üretim faktörlerini geliştirmiştir. Avrupa dışında modern ekonomik faaliyeti geleneksel kurumlarla birleştiren

ilk ve tek ülke olarak Japonya, kalkınmanın batılılaşma olmadan da mümkün olduğunu Dünya'ya göstermiştir. Japonya, 2. Dünya Savaşı'nı büyük bir yıkımla kaybetmesine rağmen, savaştan kısa süre sonra toparlanmış, büyük bir ekonomik gelişme kaydetmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde siyasi ve ekonomik fırsatları iyi değerlendirerek güçlü bir ekonomi, uluslararası ilişkiler ve Batı kültürünü ülkesine entegre etmeyi başarmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ile 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ittifak, Japonya'nın stratejik kültüründe de önemli bir rol oynamıştır. ABD savunma anlaşmasının bir parçası olarak Japonya'ya yönelik geniş kapsamlı caydırıcılık politikası ekonomik kalkınmaya odaklanmasında etkili olmuştur. Asya'nın Batı tarafından sömürgeleştirilmesi ve diğer Asya ülkelerinden farklı olarak Japonya'yı sömürgeleştirmeye karşı korumak için alınan sert önlemler, daha sonraki reformlar ve 20. yüzyılda endüstriyel güce yükselişi bu durumda büyük bir adım olmuştur. Büyük sanayi şirketleri ile her geçen gün yeni pazarlara açılan Japon ekonomisi, yüzyılın sonunda dünyanın en önemli ekonomilerinden biri haline gelmiştir ve Japon otomotiv ve elektronik şirketleri de bu ilerlemede büyük rol oynamıştır.

Güney Kore, 1948'de Japonya'dan bağımsızlığını ilan ettiğinde dünyanın en fakir ülkelerinden biriydi. O zamanlar büyük ölçüde tarım ülkesi olan Güney Kore'nin başarısı devamlılığını sürdürmektedir. Güney Kore'nin bu dönemdeki ekonomik gelişimi, hükümetin o dönemdeki ekonomi politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Güney Kore, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, 60'lı ve 70'li yıllarda askeri otokrasi altındayken, Japonya çizgisinde bir modernleşme hareketi başlatmıştır. Japon sömürge işgalinden sonra Kore'nin bağımsızlığı sırasında kamulaştırılan şirketlerin özelleştirilmesi, dört büyük şirketi büyük oyunculara dönüştürmüştür. Kore Savaşı'ndan sonra, ekonomik büyümeye rehberlik eden planlama stratejileri ve ardından iç ve dış faktörlerin yönlendirdiği ithal ikameci stratejilerin yerini alan ihracata dayalı büyüme de Güney Kore'nin kalkınmasına destek sağlamıştır. Güney Kore, kalkınma yolculuğuna faaliyet gösterdikleri alanlarda en başarılı yerli girişimcileri seçerek ve destekleyerek başlamıştır. Güney Kore, çoğunlukla aileye ait, milliyetçi ve sadık girişimci şirketlere bir dizi teşvik sunarak bu şirketlerin yenilikçi ruhundan yararlanmayı seçmiştir. Hızla gelişen ekonomisi ve planlamanın, ekonomisinin arkasındaki itici güç olması nedeniyle literatürde önemli bir yere sahiptir. Güney Kore'nin demokratikleşmesi ve açık topluma dönüşmesinin olumlu etkileri ile modernleşme politikaları meyvelerini vermeye başlamış ve nitelikli iş gücü seviyesini artmıştır. Bunlara dayalı olarak teknolojiye önem vermeleri, araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütmeleri, inovasyonun ön planda olması ve eğitimin Güney Kore'nin gelişmesinde aktif bir rol oynadığı göstermektedir. Güney Kore, gelişmiş ülkelerle rekabet edebilecek düzeye ulaşmak için önemli adımlar atmış ve çeşitli değişim süreçlerinden geçmiştir. Bu değişim süreçlerinde ortaya çıkan en önemli faktör inovasyonun evrimi ve politikalarıdır. Güney Kore aynı zamanda finansal ve mega şirketler, devlet baskısı, siyasi istikrarsızlık ve sosyal göstergelerdeki dengesizlikler dahil olmak üzere birçok sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Tüm bu zorlukların altından kalkan Güney Kore, teknoloji, yenilikçilik ve araştırma ve geliştirme başta olmak üzere birçok yenilik faaliyetlerine yönelik güçlü özel sektör desteği sayesinde şu anda G-20 ülkeleri arasında lider konumunu korumakta ve sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Aksoy, E. (2019). Türkiye ve Japonya'da Vergi Sistemlerin Gelişimi ve Kişisel Gelir Vergisi Karşılaştırması. Aydın İktisat Fakültesi Dergisi, 4 (2) , 59-69.

Atay, E. (2015). Krizden inovasyon: Güney Kore örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (32).

Berktaş, G. & Köroğlu Türközü, H. (2022). Güney Kore'nin Somut Olmayan Kültürel Miras (Soküm) Süreci ve Kültürleri Koruma Yöntemi Üzerine Bir Araştırma. Erciyes Akademi, 36 (3) , 1071-1084.

Bulut, S. (2018). 38. Enlemde Güç Mücadelesi: Kore Savaşı ve Türkiye'deki Tezahürleri. Mavi Atlas, 6 (1), 185-204.

Çakmak, U. (2016). Güney Kore'nin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960-1990). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21 (1), 151-171.

Çetin, R. & Karadaş, S. (2018). Han Nehri Mucizesi: Ekonomik Kalkınmada Güney Kore Örneği. *İstanbul İktisat Dergisi*, 68 (1), 93-112.

Derya, H. (2015). Almanya ve Japonya'nın sanayileşme sürecinde korumacı politikaların önemi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 97-117.

Dolanay, S. & Oğuzturk, B. (2018). Güney Kore ve Türkiye Ekonomik Büyüme Deneyiminin Otomotiv Sanayii Temelinde Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Geybulla Ramazanoğlu Özel Sayısı, 689-706.

Erkök, B. (2021). Kalkınmada Güney Kore örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1401–1416.

Hava, H. T. (2021). İhracata yönelik kalkınma: Güney Kore örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (80), 2174-2201. DOI: 10.17755/esosder.721896.

Kavurmacı, A. (2021). Güney Kore'de Sendikal Örgütlenmeye Karşı Tutumlar: Samsung, Hyundai, LG Grup Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11 (3), 995-1010.

Kıncal, A. (2016). Japon kalkınması: Tarihsel süreç ve politikalar, *Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma ve İnovasyon Dergisi*, Sayı: 6, ISSN: 2148-1113, ss. 76-86.

Köroğlu Türközü, H. (2017). Japon Sömürgeciliği Döneminde Kore Romanı Üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (43), 7-23.

Kösebalaban, H. (1998). Japon grand stratejisi: Yirminci yüzyıl Japon dış politikasında süreklilik ve değişim. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*: 57-98.

Oğuztürk, B. S. (2016). Güney Kore'nin kalkınmasında inovasyonun rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (5), 48-53.

Oguzturk, B., Özbay, F. & Pehlivan, C. (2017). Güney Kore'nin büyüme sürecinde inovasyonun rolü: Ekonometrik bir analiz 1984-2015. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (4), 1203-1222.

Öz, E. & Vural, T. (2005) Ekonomisi ve Vergi Sistemiyle Japonya, *Maliye Dergisi* Sayı:149.

Özdemir, Z. (2014). Japon Kalkınması ve Piyasa Özgürlüğünün Sonu. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (1) , 95-106.

Sığırı, Ü. (2006). Japonların Kültürel Özellikleri Bağlamında; Yönetmel, Ekonomik ve Sosyal Süreçlerinin Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:9, s.29-47.

Şahin Söylemez, S. & Alpar, B. I. (2022). İş-Yaşam Dengesi Arayışında Japonya: İş, Aile ve Yaşam Alanlarına Dair Bir Değerlendirme. *Journal of Social Policy Conferences* , (82) , 223-266.

Tezer, Ö. (2019). Güney Kore'nin Ekonomik Elitleri ve Siyasal Sistem İçerisindeki Konumları. *Fiscaeconomia*, 3 (3) , 80-97.

Yülek, M. (2013) Kalkınma tartışmalarında Japon modelinin yükselişi, düşüşü ve tekrar yükselişi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi*.

Yegül, S. & Durgun, A. (2020). Ekonomik Büyümede Ar-Ge ve Yeniliğin Payı: Güney Kore Üzerine Ampirik Bir Analiz. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, *Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nin Kuruluşunun İkinci Yıl Anısına*, 30-42.